

УДК 37.035.6

DOI: 10.15587/2519-4984.2023.297000

ПОТЕНЦІАЛ ЛОКАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В АСПЕКТІ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

В. В. Перевознюк

The challenges facing Ukraine as a result of the Russian-Ukrainian war necessitate significant changes in approaches to education, particularly in terms of decolonization and the affirmation of Ukrainian identity. In this context, it is useful to take into account the pedagogical experience of developed countries that have faced similar problems in the past. First of all, we are talking about the use of educational practices of the pedagogical approach of Place-based Education, a trend that emerged in the late twentieth century, the fundamental principles of which are immersion of learning in the local context, establishing strong ties between the school and the territorial community, increased attention to national-patriotic and civic education, and priority didactic technologies - integrated and project-based learning. The purpose of the study is to reveal the potential of locally oriented learning in terms of decolonization of education and involves solving such tasks as analyzing foreign educational practices of locally oriented education that contribute to decolonization, identifying problems in the formation of the national identity of Ukrainian students, and formulating proposals for ways to overcome the identified problems. Methodology includes a set of theoretical methods to understand the world experience of locally oriented education, to analyze the prospects for the introduction of it in Ukrainian school education. The positive consequences of the introduction of locally oriented education are identified, namely: intensification of interaction between school, community and society, fostering affection for the native land, love for language and culture, and acquisition of historical knowledge. It is proved that locally oriented education contributes to the formation of national identity and citizenship of young people. Prospects for further research are seen in the study of the directions of implementation of locally oriented education

Keywords: decolonization, locally oriented education, national identity, civic education, secondary education

How to cite:

Perevozniuk, V. (2023). The potential of place-based learning in terms of decolonization of education. ScienceRise: Pedagogical Education, 6 (57), 29–32. doi: <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2023.297000>

© The Author(s) 2023

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

Виклики, які постали перед Україною внаслідок російсько-української війни, зумовлюють необхідність суттєвих змін підходів до освіти, зокрема, в аспекті деколонізації та утвердження української ідентичності. У цьому контексті корисним є врахування педагогічного досвіду розвинених країн, які свого часу стикнулися з аналогічними проблемами. Передусім, мова йде про використання освітніх практик педагогічного підходу локально орієнтованої освіти (Place-based Education), напряму, що виник наприкінці ХХ ст., засадничими принципами якого є занурення навчання у місцевий контекст, встановлення міцних зв'язків між школою і територіальною громадою, посилені увага до національно-патріотичного і громадянського виховання, а пріоритетними дидактичними технологіями – інтегровані і проектне навчання.

2. Літературний огляд

Теоретичною основою дослідження стали праці сучасних американських і канадських вчених, які успішно реалізують локально орієнтоване навчання з

метою деколонізації. Дж. Бун (Boone) [1] розглядає локально орієнтовану освіту в аспекті подолання культурних і соціальних наслідків колонізації. Д. Форнір і Р. Грегerson (Fornear, Gregerson) [2] зосереджуються на деколонізації освітньої сфери шляхом упровадження історико-культурних проєктів. У розвідці С. Фу (Fu) [3] осмислюється досвід відновлення невеличкого міста Ліннентауна засобами локально орієнтованої програми з суспільствознавства з акцентом на питання деколонізації. Е. Генрі (Henry) [4] розглядає потенціал методу усної історії в аспекті подолання наслідків колонізації корінних народів Канади. А. Скаллі (Scully) [5] наголошує на важливості вивчення фольклору та історії рідного краю.

Нормативною базою дослідження є Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [6].

Проблеми деколонізації українського освітнього простору висвітлюються у працях О. Бажана [7], О. Ковальнової [8], О. Кушніра [9], Н. Макаренка [10], О. Пометун [11], В. Халамендик [12]. Так, О. Бажан наголошує на негайному перегляді освітніх

програм [7, с. 110]. О. Кушнір констатує певні позитивні зрушення в цьому аспекті, зазначаючи, що «освіта України перебуває на перехідному етапі. Спроби відбудови та зміцнення корінної ідентичності – особливо в початкових та середніх школах – очевидні» [9]. В. Халамендик підкреслює вагому роль НУШ у подолання наслідків постколоніалізму. На думку дослідниці, «здобуття суверенітету – це не лише подолання залежності від імперських установок мислення, ідей, мотивацій, культурних норм та зразків, аналітичних оцінок, естетичних уподобань та етичних настанов, а й поширення нових смислів у світі» [12, с. 44].

Вважаємо залучення перевіреного часом теоретичного і практичного досвіду локально орієнтованої освіти в аспекті подолання колоніальних впливів ефективним шляхом реформування української шкільної освіти, що і зумовлює актуальність цього дослідження.

3. Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є розкриття потенціалу локально орієнтованого навчання в аспекті деколонізації освіти.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Проаналізувати зарубіжні освітні практики локально орієнтованої освіти, що сприяють деколонізації.

2. Простежити проблеми формування національної ідентичності української учнівської молоді.

3. Запропонувати шляхи подолання виявлених проблем.

4. Матеріали і методи

У процесі дослідження було використано такі методи, як вивчення й аналіз науково-дослідної літератури для визначення сутності локально орієнтованої освіти, з'ясування її потенціалу в аспекті деколонізації освіти; синтез, порівняння, конкретизація, систематизація й узагальнення теоретичних даних – для осмислення світового досвіду локально орієнтованої освіти, визначення перспектив упровадження локально орієнтованої освіти в українську шкільну освіту.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Трагічні події останнього десятиліття в Україні, пов'язані з російською агресією і геополітичними зсувами, викрили суттєві проблеми, пов'язані з формуванням національної і культурної ідентичності молоді, зокрема, учнівської. Н. Макаренко серед причин цих проблем називає «бездержавницькі традиції і процеси денационалізації етнічних українців» [10].

Негативними наслідками колоніальної політики і постколоніальних впливів в Україні стали:

- тотальне незнання або перекичування української історії, її видатних героїв і визначних подій;
- нехтування рідною мовою;
- брак уваги до національно-культурних традицій українського народу, його мистецької спадщини;

– споживання російськомовного контенту у засобах масової комунікації і соціальних мережах;

– незнання історії, культури і сучасних проблем малої батьківщини, власної територіальної громади;

– втрата родинних зв'язків і традицій, відсутність інтересу до історії своєї сім'ї в контексті історії країни;

– еміграційні настрої, пов'язані з тим, що молодь не бачить свого майбутнього в Україні.

Усвідомлення серйозності цих проблем стало причиною прийняття у 2022 р. Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [6]. Згідно з цим документом, українська національна ідентичність визначається як «стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями» [6].

Розробники закону виокремлюють серед основних суспільно-державних (національних) цінностей України самобутність (неповторність менталітету, світосприйняття, життєдіяльності, комунікації тощо), що визначається історією, культурою, традиціями та українською мовою [6].

Необхідність докорінного перегляду освітніх підходів і практик з метою позбавлення наслідків тривалої колонізації акцентується українською науковою спільнотою. О. Пометун у доповіді, присвяченій формуванню національної ідентичності учнів, наголошує на тому, що ідентичність нерозривно пов'язана з зі світоглядними орієнтирами і системою цінностей. Вчена переконана в тому, що свідомо ідентичність формується в атмосфері демократизму і передбачає активну участь молодої людини у житті громади [11, с. 3].

О. Ковальова, узагальнюючи підсумки круглого столу з проблем стратегічної модернізації і деколонізації освіти, називає серед найсуттєвіших загроз те, що багатьма людьми колонізаційний вплив сприймається як норма [8]. Учасники дискусії пропонують шляхи виходу з цієї ситуації, тобто повернення українців до власної ідентичності, серед яких: нейтралізація комплексу меншовартості через популяризацію української культури; інтеграція українського освітнього простору; утвердження педагогічної інноватики [8].

Одним з таких інноваційних підходів є локально орієнтована освіта. Цей педагогічний напрям має перевірені часом здобутки в аспекті подолання наслідків колонізації та формування національної ідентичності. Е. Генрі (Henry) вважає, що педагогіка, орієнтована на місцевість, сприяє діалогу про колонізацію, зокрема, шляхом залучення до деколонізаційних проєктів. Дослідниця пропонує інтегрувати практики з мистецької освіти, культури і звичаїв корінного населення та деколонізації для подальшого залучення учнів до деколонізації їхнього навчання на місцевому рівні [4].

С. Фу (Fu) аналізує прояви колоніальності в навчальних програмах із суспільствознавства та пропонує стратегії відкидання колоніальних парадигм. Автор представляє навчальну програму, яка розкриває місцеві наративи, щоб дослідити вплив колоніальної спадщини на повсякденне життя людей. Спрямовуючи учнів до критичного аналізу соціально-політичних умов життя місцевих мешканців, локально орієнтована освіта у поєднанні з мультимодальними видами діяльності допомагає кинути виклик домінуючим наративам і надає учням можливість стати агентами змін у своїх місцевих громадах. Локально орієнтована навчальна програма сприяє глибшому розумінню національного пригнічення, надає учням можливість розвивати критичну свідомість і соціальну активність, а також спрямовує молодь на протистояння колоніалізму у своїх громадах і за їх межами [3].

Д. Форнір і Р. Грегерсон (Fornear, Gregerson) узагальнюють досвід досліджень, пов'язаних з практиками корінних народів та місцевими практиками, аналізуючи їхню методологію, специфіку збору даних, результатів та обмежень. Оскільки педагогіка, орієнтована на місцевість, укорінена в місцевий природний, культурний і соціальний ландшафт, то, на думку вчених, дуже важливо формувати цілісну перспективу [2].

А. Скаллі досліджує використання локально орієнтованої освіти у сприянні міжкультурному взаєморозумінню різних за національним походженням представників канадського суспільства. Освітні практики, які пропонує дослідниця, мають на меті доведення взаємопов'язаності різних національних досвідів крізь призму сучасних реалій Канади. Локально орієнтована освіта є інструментом відродження та суверенітету, руйнування колоніальних уявлень, підвищення рівня культурної обізнаності, створення правильних відносин між народами та землями Канади шляхом деколонізації, реінтеграції та примирення [5].

Дж. Бун (Boone) доводить ефективність практик локально орієнтованої освіти для подолання маргіналізації корінних народів Канади, переосмислення історії країни завдяки деколонізації [1].

Позитивними наслідками упровадження локально орієнтованої освіти є активізація взаємодії між школою, громадою і суспільством, виховання прихильності до рідного краю, любові до мови та культури, набуття історичних знань. Локально орієнтована освіта сприяє формуванню національної ідентичності і громадянськості молоді.

Практичне значення. Висновки і результати дослідження можуть бути використані у процесі імплементації принципів локально орієнтованого

освіти в освітні практики українських закладів загальної середньої освіти.

Обмеження дослідження. Обмеженнями дослідження є його спрямування саме на загальну середню освіту, хоча локально орієнтована освіта може бути реалізована на усіх освітніх ланках – від дошкільної до вищої.

Вплив умов військового стану. Умови воєнного стану в Україні посилюють актуальність даного дослідження, адже вимоги деколонізації освіти та утвердження національної ідентичності загострилися внаслідок війни.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні напрямів упровадження локально орієнтованої освіти, передусім, національно-патріотичного і громадянського виховання.

6. Висновки

1. Аналіз зарубіжних освітніх практик локально орієнтованої освіти довів їх успішність в аспекті деколонізації, тобто подолання негативних наслідків тривалого пригнічення національної культури.

2. Формування національної ідентичності української учнівської молоді є нагальним завданням української освітньої системи. Цей процес ускладнюється через брак історичних знань, нехтування рідною мовою, байдужістю до українських національних традицій та культури, споживанням російськомовного контенту, низьким залученням до життя власної територіальної громади, втратою родинних зв'язків і еміграційними настроями.

3. Ефективним шляхом подолання виявлених проблем вважаємо імплементацію в українську освіту педагогічного підходу локально орієнтованої освіти.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів щодо даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в цій статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що не використовували технології штучного інтелекту під час створення представленої роботи.

Література

1. Boone, J. (2019). Place-Based Education and Reconciliation. Department of Education Dordt University Sioux Center. Iowa. Available at: https://digitalcollections.dordt.edu/med_theses/137
2. Fornear, D., Gregerson, R. (2022). Decolonizing Place-Based Education through Indigenous-Led Learning. University of Oklahoma HR 5880-999: Human Relations Capstone Diversity, Equity & Social Justice. Available at: <https://discoverourimpact.oucreate.com/wp-content/uploads/2022/11/Assignment-3-Final-Research-Analysis.pdf>
3. Fu, S. (2023). Reclaiming Linnentown: a critical place-based approach to decolonize social studies curriculum. Social Studies Research and Practice. doi: <https://doi.org/10.1108/ssrp-09-2023-0048>

4. Henry, E. (2014). A Search for Decolonizing Place-Based Pedagogies: An Exploration of Unheard Histories in Kitsilano Vancouver, B.C. *Canadian Journal of Environmental Education*, 19, 18–30.
5. Scully, A. (2012). Decolonization, reinhabitation and reconciliation: Aboriginal and place-based education. *Canadian Journal of Environmental Education*, 17, 148–158.
6. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності (2022). Закон України № 2834-ІХ. 13.12.2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2834-20/conv>
7. Бажан, О. Г.; Смолій, В. (Ред.) (2022). У чому полягає деколонізація в українському публічному просторі в умовах російсько-української війни? Перелом: війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками. Київ: Інститут історії України НАН України, 1, 109–111.
8. Ковальова, О. (2023). Резолюція за підсумками круглого столу «Освіта обдарованих учнів: подолання сучасних викликів та євроінтеграція» (Київ, 30 травня 2023 р.). Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія «Психологічні науки», 38–45.
9. Кушнір, О. (2019). Україна як пост-колоніальна країна: інституції, медіа, освіта. Український Католицький Університет. Lviv. Available at: https://www.academia.edu/41404505/_presentation_
10. Макаренко, Н. (2018). Національна ідентичність: особливості регіонального виміру. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 46, 100–116.
11. Пометун, О. І. (2023). Актуальні питання формування національної ідентичності учнів у процесі здобуття громадянської та історичної освіти. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5 (1), 1–4. doi: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5116>
12. Халамендик, В. Б. (2017). Нова школа та її роль в подоланні наслідків постколоніалізму. Виклики постколоніалізму: філософія, релігія, освіта. Київ, 43–44.

Received date 04.10.2023

Accepted date 23.11.2023

Published date 30.11.2023

Вікторія Вадимівна Перевознюк, кандидат педагогічних наук, доцент, Кафедра лінгводидактики та журналістики, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, вул. Університетська, 20, м. Кременчук, Україна, 39600
E-mail: viktoriaperevozniuk@gmail.com